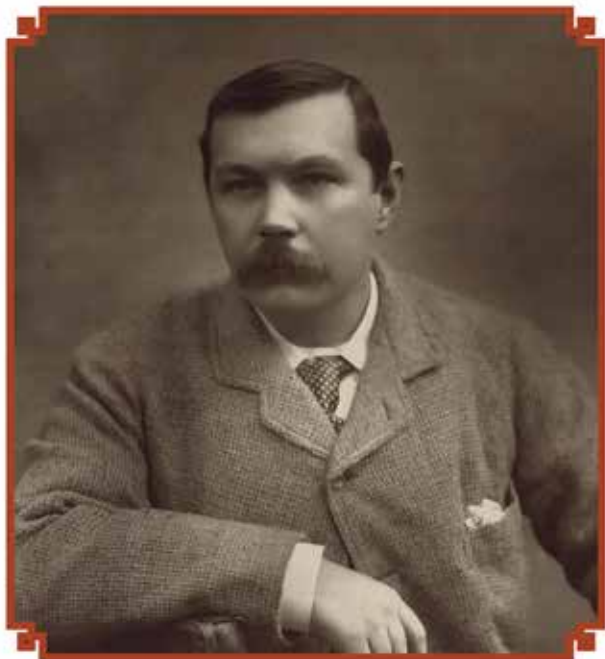

Biografisk text från 1930

Författaren
Arthur Conan
Doyle

Biografi:
Deckarförfattaren
Arthur Conan Doyle.
Återutgivning av text från 1930

av Sven Elvestad

Redaktör Mikael Jägerbrand

ISBN 978-91-7757-677-8

Copyright © 2020 Mikael Jägerbrand / Virvelvind Förlag, Lysekil.

Den här e-boken ges ut av E-boksbiblioteket Förlag (imprint)

Mer info: www.e-boksbiblioteket.se

Förord

I den här e-boken får du veta mer om hur Arthur Conan Doyle blev den som skapade detektivnovellen.

Du får några exempel på tidiga deckare men framför allt så får du en analys av vad det var som gjorde detektiven Sherlock Holmes' äventyr så unika.

Texten skrevs inte av vem som helst, utan en av Nordens bästsäljande deckarförfattare.

Den norske författaren Sven Elvestad (1884–1934) skrev ett stort antal böcker om Oslopolisen Asbjörn Krag och hyllar här den brittiske författaren Arthur Conan Doyle.

Den här texten publicerades ursprungligen år 1930 i tidningen »Aftonbladet» med titeln »Conan Doyle som kriminalnovellens grundläggare. Hur han skapade sina typer och utformade tekniken».

Eftersom den här texten skrevs i början av 1900-talet så innehåller den mått, ord och personer som inte är så bekanta i dag. Därför har vi kompletterat originaltexten med en kortfattad ordlista.

Så skapade Conan Doyle kriminalnovellen

Den här texten publicerades ursprungligen år 1930 i tidningen »Aftonbladet» med titeln »Conan Doyle som kriminalnovellens grundläggare. Hur han skapade sina typer och utformade tekniken». Författare till texten är Sven Elvestad (1884–1934).

Författaren Sven Elvestad, som under signaturen Stein Riverton skrivit en rad mycket lästa och uppskattade kriminalromaner, sysslar i nedanstående artikel med kriminalbrettelsens teknik, med särskild hänsyn till Conan Doyle och dennes älsklingsfigur Sherlock Holmes med vännen doktor Watson.

Den största spänning Conan Doyle skänkt mänskligheten är, märkligt nog, förknippad med en episod efter hans död. Under högtidligheten i Albert Hall var hela världens intresse riktat på den tomma stolen vid sidan av lady Doyle. Skulle den döde komma att sätta sig i den? Egentligen är det betecknande för nutidsmänniskans psyke att tio tusen nyfikna storma lokalen i förväntan på

att få se undret, medan miljoner utanför spánt lyssna på radio och telegraflinjer för att få veta, om undret skett. Hur många av dessa människor ha tänkt över, vad det skulle ha betytt för mänskligheten, om spiritisternas hopp hade gått i uppfyllelse? Om den döde i en eller annan form tagit gestalt och placerat sig vid sidan av sin fru? Från samma ögonblick skulle då en ny tideräkning ha börjat. Och i grund och botten skulle inte bara vår gamla hedervärda tideräkning före och efter Kristus förändras, utan över huvud taget allt vad människolivet frambringat. Också hela vår framtid förvandlad, om man kan föreställa sig ett dylikt begrepp, överflödiggjord och kastad på skräphögen som likgiltig tidsspillan. Det hade då lyckats den stilfulla och alltid korrekt klädda engelska societeten att blott genom magiska fakta frambringa den atomsprängning, som vetenskapen fantiserar om och som kan betyda hela den synliga världens undergång. Sir Arthur kom icke.

Den tomma stolen i Albert Hall kan gälla som en symbolisk erinran om den engelske författarens sökande ut över människolivets verklighet. Egentligen var det ett sympatiskt svärmeri, som i varje fall tjänade till att göra honom själv och hans närmaste lyckligare än andra dödliga, när Den store hemlighetsfulle bankade på husets port. I Conan Doyles agitation för spiritismen fanns aldrig något påträngande, även häri var han en engelsk gentleman, hans hållning avtvang respekt, därför att man bakom spekulationerna anade den högt kultiverade människans gripethet. När upprördheten efter hans död lagt sig skall det vara en annan stol, vars tomhet kommer att sysselsätta människornas fantasi, en helt vanlig skrivbordsstol, som den flitige författaren lämnade och aldrig mer skall begagna. Det är icke något nytt motiv i engelsk romantik. Jag kommer ihåg, att jag för många år

sedan sett en bild av av Dickens' skrivbord med den tomma stolen framför. Det kan synas komiskt, men denna bild verkade mäktigt på mig i sin storslagna enkelhet — även små ting kunna ha en inre kraft — här var i ett raskt drag uttryckt den betydelsefulla stillheten efter den utstrålning av liv och skapelse, som diktaren frambragt, innan han lade ned pennan och gick. Visserligen kan man ta avstånd från jämförelsen mellan Dickens och Conan Doyle, men i ett avseende kunna de mätas med samma måttstock: de ha sysselsatt och sysselsätta miljoners fantasi.

Conan Doyle var icke den förste kriminalförfattaren, men han var grundläggaren av den moderna kriminalnovellen. Egentligen är väl Poe den förste kriminalförfattaren, och från hans detektiv har Sherlock Holmes vuxit fram. Men han måste ställas på ett annat plan, Poe hör närmast ihop med Stevenson och Dostojevski. Vem vågar kalla Dostojevski för en detektivförfattare (jag vågar!) och dock är "Raskolnikov" säkert den bästa kriminalroman, som blivit skriven. För att kunna skriva en god kriminalroman är det nödvändigt att författaren själv är direkt intresserad av sitt problem, det är icke nog att han spekulerat sig igenom det, han måste vara personligen delaktig och upptagen som en schackspelare av sitt parti. Man kan förstå, att Poe måste haft detektivens spår-instinkt i blodet, eljest hade han icke kunnat framskapa den bestickande sannolikheten i "Mordet på Rue Morgue". Bara hans analys av sin berömda dikt "Korpens" tillkomst röjer en kombinationsteknik, en stålblank logik, som kunde varit värdig icke Sherlock Holmes men hans ännu mer fabulöse bror Mycroft.

Det är denna blick för själva konflikten, analysen, som man saknar hos Gaboriau. Den betydande franske författaren blir icke min-

dre spännande därför, men romanens tyngdpunkt ligger på ett annat plan, det är förbrytelsens inverkan på människornas själar, som bildar handlingens kärna, icke förbrytelsen själv. Det händer att Gaboriau börjar med att lösa själva problemet och sedan skriver hela romanen; det skall vara en stor och konstnärligt betydande författare, som trots detta förmår hålla läsaren fast genom flera band. Ett fenomen för sig är Ponson du Terrail, "Rocamboles" skapare. Denna berömda eller beryktade roman (vilket man vill) är ett stort konstverk. Här är det varken följandet av brottets struktur genom alla led eller de uppträdandes utveckling, som skapar romanens läsvärdhet, utan endast spänningen. Jag vet ingen, som bättre kan konsten att låta spänningen stiga till det ohyggliga. Detta är icke gjort endast genom våldsamma effekter, tvärtom, våldsamma effekter trötta läsaren: spänningen skall hållas vid liv med små medel, som låta läsaren ana, att *nu* kanske komma de stora effekterna, det kan vara en skugga, som går förbi fönstret, eller knarrandet av steg i en mörk trappa. För att tydliggöra meningen skall jag nämna vad som försiggår i en norsk kriminalroman: bokens huvudperson kommer en mörk natt hem till sin öde hydda, där han bor ensam; då han i den beckmörka stugan famlar sig fram till lampan för att tända den, märker han att *lampglaset* är varmt. Här ha vi den lilla sak, som varslar den stora effekten. — Så länge det är tillåtet att intill leda skriva långa romaner om själsrörelser, om hemlängtan och reslängtan, om Den nya tiden (den framsynte ingenjören), i motsats till den gamla tiden (odalbonden) och, o fasa! om detta evigt omskrivna äktenskap, så förstår jag inte att det inte skall vara fullt litterärt försvarligt att skriva en bok på grundval av den märkliga själsrörelse, som spänningen utgör. Du Terrail gjorde det, och han tog med sig allt på sin väg: en överflödande känslsamhet,

svärmeriet för ridderliga attityder, adelssnobberi och förbrytarromantik, de otroligaste äventyr och effekter i den enklaste pigstil.

Conan Doyle gjorde sin lycka med sina kriminalfigurer, emedan den stora läsekretsen på en gång blev förtrogen med den. En figur som Sherlock Holmes har icke någon direkt förebild, även om man kan ana hans ankomst här och var i de föregående årtiondenas litteratur. Men då Sherlock Holmes väl startat, var det i gengäld nästan omöjligt för Conan Doyles många efterföljare att komma förbi honom. Chesterton har försökt det med Fader Brown, men det har blivit i fråga om yttre omständigheter. Närmast beror detta på, att det alltid måste bli något schematiskt, nästan laboriemässigt konstruerat över en sådan evigt analyserande, problemlösande maskin. Men därtill kommer det avgörande, att Sherlock Holmesfiguren, för att begagna ett poetiskt uttryck, befriade tusendens bundna tanke. Figuren låg dold bland läsekretsens önskningsar. Just *sådan* måste han vara. Med sin eviga snugga, sitt morfin och sina övriga egendomligheter träffade han just i pricken läsarens längtan. Overklig, som han var, stod han plötsligt livslevande för alla. Han tillfredsställde folks eviga och outrotliga begär efter romantik. Sherlock Holmes är riddargestalten, som dyker upp igen i vår tid, han är maskinålderns Roland, och han tillhör världslitteraturen liksom denne och andra berömda förebilder: Don Juan, Rinaldo Rinaldini, Hamlet, Redaktör Syversen och Robinson Crusoe.

Men med Sherlock Holmes ensam skulle Conan Doyle aldrig ha uppnått sin fenomenala framgång. Han har med Doktor Watson skapat fullkomningen. Doktor Watson överskuggas fullständigt av sin berömde vän; men hur många av Conan Doyles hänförliga läsare ha tänkt på, att utan Doktor Watson skulle Sherlock Holmes ha saknat

perspektiv. Doktor Watsons närvaro ger honom begripliga dimensioner. Sådana lyckliga grepp äro aldrig tillfälliga hos en stor författare, och Conan Doyle har säkert noga genomtänkt figuren. Doktor Watson är inkarnationen av alla dem, som häpna och förundra sig över Sherlock Holmes' märkvärdighet och storhet, han är själva läsekretsen, den borgerliga engelske läsaren i genomsnitt — männe han icke är Conan Doyle själv? Doktor Watson är icke dum, han är egentligen ganska skarpsinnig, men hans skarpsinne når aldrig ut över den gräns, som skiljer en ordinärt begåvad människas funderingar från en Sherlock Holmes' fantastiska geni. Hela Conan DoYLES' världspublik känner igen sig i Doktor Watson, han för också med sig en lugnande atmosfär av borgerlighet och jämnvikt. Läsaren känner sig tillfreds i denna roll, det är en intelligent och förståndig engelsk gentlemans roll, och från hans position kan man utan att generas hänge sig åt att beundra Den stores överlägsenhet. För den som även intresserar sig för en romans byggnad är det konstigt att lägga märke till hur Conan Doyle nyttjar Doktor Watsons skarpsinniga utläggningar till att på förhand maskera den verkliga lösningen. Staffagen i Conan DoYLES kriminalnoveller är också för det mesta antingen en god och fredlig klubb eller det blida engelska landskapet, herrgårdar med gamla spöken, gröna parker och de långsamt flytande engelska floderna. Här är allt, som kan bringa en bildad läsares trötta hjärna uppmuntran, ett behagligt problem utan störande stilistisk utsmyckning, vältecknade människor, som röra sig med lättfattliga affekter i ett välfriserat engelskt landskap.

Hans läsare ha förundrat sig över hur det är möjligt för en författare att uppfinna alla deras problem och invecklade handlingar. Conan Doyle har förnekat, att det skulle vara svårt, och med rätta;

om jag icke minns fel, har han själv uppställt novellen "De rödhårigas klubb" som ett exempel på hur en kriminalförfattare utarbetar ett problem. Man må komma ihåg, att såväl i den stora romanen som i den lilla novellen måste det finnas ett konfliktstoff, en knut. På sätt och vis är novellen mera oekonomisk att skriva, ty samma konfliktstoff kunde det lätt bli en hel roman av.

Låt oss kasta en blick på "De rödhårigas klubb" för att bli klara med tekniken. Av en ganska vardaglig förbrytarhistoria kan bli en spännande och gåtfull novell. Man skall bara (det låter som ett kokboksrecept) taga ett *oväsentligt* led ur historien, flytta det fram till början och lägga all betydelse i utformningen av detta led, som enbart har ett löst samband med huvudmotivet, brottet. Därmed är mystiken, det gåtfulla, framkallat. I "De rödhårigas klubb" är händelsen referatmässigt sett den, att ett förbrytarband önskar att sätta sig i besittning av en antikvitetssaffär på en gata i London för att kunna gräva en tunnel under gatan till en mitt emot liggande bank. Men de måste skaffa bort innehavaren, en starkt rödhårig man. Så finna de på att tillkännage, att en plats är ledig i De rödhårigas klubb, lätt arbete, 10 pund i veckan. Antikvitetshandlaren söker platsen och får den (naturligtvis). Han placeras på det lilla kontoret och sysselsättes med avskrivningsarbete. Under tiden arbetar bandet på att gräva tunneln, och då den är färdig meddela de mannen, att nu är "De rödhårigas klubb" stängd. Så berättad är ju inte historien särskilt spännande. Det blir den först, när Conan Doyle plockar ut ett moment, mannens röda hår, och arbetar med det. Man hör länge inte om banken och tunneln, endast om det röda håret och den besynnerliga klubben, och det hela blir ännu märkvärdigare, när man får veta, att mannen är satt till att *avskriva* "Encyclopedia Britannica" och när ända till bokstaven

D, innan klubben upplöses. Det är Sherlock Holmes' slutledningsförmåga, som säger honom, att nu är klubben stängd, *därför att ett bestämt mål är uppnått*. En promenad på gatan där antikviticsaffären är belägen mitt emot banken (en omständighet, som doktor Watson naturligtvis inte fäster sig vid) förvissar honom om, vad som är i görningen — — — och bandet överraskas på natten i tunneln.

— — — Så lätt är tekniken! Med sitt fina leende sökte Conan Doyle alltid överbevisa folk om, att det hela inte var någon konst. Envar, som arbetat något med denna teknik, skall ge honom fullständigt rätt. Hokus-pokus-filiokus! Det är det hela.

Viktiga ord och personer

Chesterton, G(ilbert) K(eith).

[1874–1936] Engelsk journalist och författare. Skrev ett stort antal biografier men är framför allt känd för sina deckare med fader Brown i huvudrollen.

Dickens, Charles.

[1812–1870] Brittisk författare. Är en av världslitteraturens mest kända skribenter och betraktas som den bästa romanförfattaren under 1800-talet. Några av hans många kända verk är "En julsaga" (1843), "David Copperfield" (1850), "Oliver Twist" (1838) och "Pickwickklubben" (1837).

Dostojevskij, Fjodor.

[1821–1881] Rysk författare. Är en av de mest inflytelserika författarna och var med och skapade den moderna romanen. Hans mest kända verk är "Brott och straff" (1866), "Idioten" (1869), "Bröderna Karamazov" (1880) och "Raskolnikow" (1884).

Elvestad, Sven.

[1884–1934] Norsk journalist och författare. Är framför allt känd för sina många deckare om den Oslo-baserade polisen (och

senare privatdetektiven) Asbjörn Krag. Hans böcker publicerades under pseudonymen Stein Riverton och såldes i rekordstora upplagor i både Norge och Sverige.

Gaboriau, Émile.

[1835–1873] Fransk författare. Var känd för sina humoristiska romaner och för kriminalromanerna om deckaren Lecoq.

Poe, Edgar Allan.

[1809–1849] Amerikansk kritiker och författare. Poe var en av 1800-talets mest inflytelserika författare och betraktas som skapare av flera litterära genrer, bland annat skräck, deckaren och science fiction. Hans mest kända berättelser är ”Den svarta katten” (1843), ”Korpen” (1845) och ”Morden på Rue Morgue” (1841).

Raskolnikov.

Rollfigur i författaren Fjodor Dostojevskijs roman ”Brott och straff”. Raskolnikov är en student som begår flera mord i Petersburg på 1860-talet.

Rinaldo Rinaldini.

En fiktiv sjörövare skapad av den tyske författaren Christian Augustus Vulpius på 1790-talet. Under 1800-talet publicerades ett stort antal Rinaldini-berättelser som var ökända för sin dåliga smak.

Roland.

Huvudpersonen i hjälteberättelsen ”Rolandssången” från 1100-talets Frankrike. Hjälten Roland är riddare och stupar i sla-

get vid Roncesvalles år 778 mot muslimska saracener.

Stevenson, Robert Louis.

[1850–1894] Skotsk författare. Var en av 1800-talets mest lästa författare och skapade bland annat "Skattkamarön" (1883) och "Dr Jekyll och Mr Hyde" (1886).

Redaktör Syversen.

En rollfigur som skapades av den norske författaren Jacob Hilditch (1864–1930). Syversen var redaktör på den fiktiva lokaltidningen Trangviksposten och kämpade hela tiden mot konkurrenten Trangvik Tidende. Syversen var en parodi på dåtidens lokalredaktörer.

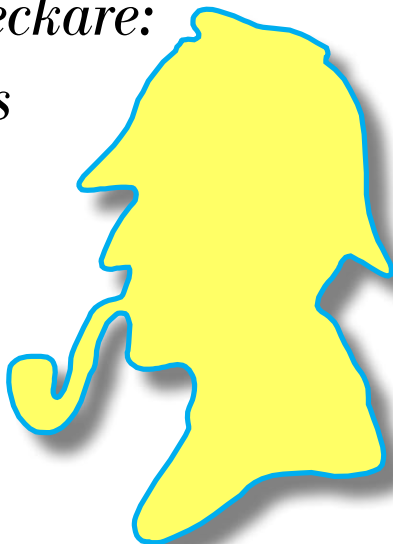
du Terrail, Pierre Alexis Ponson.

[1829–1871] Fransk författare. Är mest känd som skapare av Rocambole, en rollfigur som blev så populär att namnet blev synonym med ordet "äventyrare" i franska språket.

*Om du gillade den här e-boken
så kolla in våra deckare:*

- *Sherlock Holmes*
- *Filip Collin*
- *Leo Carrington*
- *Asbjörn Krag*
- *Auguste Dupin*
- *Dick Donovan*

Mer info: www.klassiskadeckare.se